Глава 11

Към примирие с лъжи и терор

Веднага след овладяването на България Кремъл решава да вземе инициативата за сключване на примирие в свои ръце. Още на 9 септември в Лондон посланик Гусев уведомява своите американски и британски колеги в Европейската консултативна комисия, че неговата страна е готова да започне обсъждането на условията за споразумение. За да запази доверието им, дава и обяснение за внезапното обявяване на война: „България, въпреки факта, че влошеното военно положение на Германия ѝ позволяваше без риск да скъса отношенията си с германското правителство, отказваше да го направи и продължаваше да приютява германци на своя територия, предоставяйки им по този начин всякаква възможност да създават там нов център на съпротива срещу силите на антигерманската коалиция. Чак на 7 септември българското правителство заяви официално, че е скъсало с Германия, и поиска примирие от съветското правителство". (112) В София няма кой да опровергае поредната доза кремълски измислици дори да би могъл по някакъв начин да ги научи. Сваленото правителството на Муравиев скоро ще бъде арестувано, а самият премиер – изпратен на разпити в Москва. На новото и през ум не би му минало да възрази, че датата на скъсване с Германия е 5, а не 7 септември, за което съветската легация е незабавно уведомена, че нито един център на немска съпротива не е бил изграждан, че единствените германски войници на българска територия са били интернираните военнопленници. Гусев обаче е инструктиран да вмени нужната вина на Муравиевия кабинет, за да оправдае съветското нахлуване, извършения преврат и да може да напише условия за примирие, които точно съответстват на интересите на Кремъл. Предлага преговорите да се проведат в Москва или евентуално в Анкара. По същото време Васил Коларов, първият в партийната йерархия след Димитров, изнася публична лекция в Москва, за която посланик Хариман пише: „Най-важната характеристика на лекцията бе острото осъждане на Муравиевото правителство заради неговия отказ да включи представители на доминирания от комунистите Отечествен фронт. Коларов изобщо не спомена за скъсването на отношенията с Германия и последва-

лото обявяване на война от кабинета на Муравиев". (113) В действителност Муравиев кани още на 2 септември дейци на левицата да влязат в неговия кабинет, включително трима видни комунисти, единият от които дори е юрисконсулт на съветската легация. Постигат предварително съгласие за съставяне на общо правителство, но няколко часа по-късно комунистите се отказват по нареждане на партията. Въпреки това премиерът оставя свободни министерски кресла за дейци на Отечествения фронт, в случай че решат да се присъединят. (114) На своята лекция Коларов лъже безцеремонно, за да доразвие кремълската линия за дискредитиране на Муравиевия кабинет, да обоснове необходимостта от извършения преврат и да внуши на съюзниците, че новото правителство на Отечествения фронт заслужава доверие.

В кабинета на Кимон Георгиев министри на вътрешните работи и на правосъдието стават комунистическите функционери Антон Югов и Минчо Нейчев. Още на 10 септември в страната е отменена полицейската система и на нейно място е създадена народна милиция, съставена предимно от лица, участвали в нелегалната комунистическа дейност. Започват масови своеволия и убийства на хора, набедени за фашисти и колаборационисти с германците. Предполага се, че загиналите са повече от 20 000 души. Министерският съвет приема Наредба-закон за съдене от Народен съд на виновниците за въвличане на България в световната война срещу Обединените нации. С неговото създаване следва да се сложи край на уличния терор и да се придаде законност на подготвената разправа с антикомунистически настроените политици, интелектуалци, държавни служители, военни и пр. Земеделският лидер Никола Петков споделя с регента Венелин Ганев: „Ще се съдят регенти, министри, депутати, военни и полицаи, обявени за фашисти. Това е разпра с българската държавност, а не с хитлеристките агенти". Указанията на Димитров от Москва към съда обаче са безкомпромисни: „Според мен никой не следва да бъде оправдан". (115) Името „Народен съд" е заимствано от Хитлеровия райх – Volksgerichtshof. Зловещите куриозни аналогии обаче не се изчерпват с названието. Точно по времето на българските процеси главният нацистки народен съдия Роланд Фрайслер се разправя с участниците в неуспелия атентат срещу фюрера, а самият Фрайслер до 1920 г. е бил член на руската комунистическа партия и е участвал като комисар в гражданската война. (116) В България осъдените на смърт са 2730, а около 7000 души – на различни срокове затвор. Уличният и съдебният терор са продиктувани от

задграничното бюро на компартията в Москва, но изпълнителите са местни лица, изразители на „народния гняв" срещу „фашистката власт". Цялата дейност на Народния съд обаче се докладва от Георги Димитров лично на Сталин и Молотов. (117)

В противовес на започналия произвол Сталин държи да внушава симпатии сред населението и да демонстрира на своите западни съюзници намерения за изграждане на демократично устройство на страната.

На 25 септември консул Бъртън Бери докладва на Хъл за провежданата пропагандна кампания в София: „Руски камиони, оборудвани с високоговорители, обикалят столицата и прокламират:

1. Руснаците нямат намерение да въвеждат насилствено техния вид управление в България.

2. Съветската армия е в България като освободител, не като окупатор.

3. Руснаците желаят да си сътрудничат с българите и да оставят българите да развиват такъв вид и форма на демократично управление, какъвто те искат да имат.

4. Частната собственост ще бъде зачитана и руснаците нямат никакво намерение да въвеждат насилствено каквато и да било форма на комунистическо владеене на земята и собствеността." (118)

Това, което предстои да се случи в България, е точно обратното на всичко изказано по съветските високоговорители, но дотогава господарят на Кремъл има по-важна цел. Трябва да получи международно призната легална форма за налагане на продължителен окупационен режим и през това време да въведе тоталитарно комунистическо управление, ръководено от отгледаната в Москва послушна политемиграция. В тази връзка Димитров нарежда на комунистическите ръководители в България да поддържат пред представителите на западните съюзници тезата, че: „Нашата партия и нашите партийни хора нямат официално никакви връзки със съветското правителство, че съветското правителство има и може да има работа по българските въпроси само с българското правителство и негов официален представител, а не с нашата партия". (119)

Дълготрайната окупация и пълната свобода на действие на военните власти следва да бъдат регламентирани в текста на предстоящото споразумение за примирие с България. Кремълската дипломация светкавично изготвя свой проект за мирно споразумение и го представя на съюзниците в Лондон. Представителите на Ве-

ликобритания и САЩ имат обаче сериозни възражения към новия текст. Не са съгласни маршал Толбухин единствен да подпише примирието от името на Обединените нации, нито с презумпцията за неравнопоставеност на трите Велики сили в новата Съюзническа контролна комисия (СКК) за България. Този нов орган на практика ще упражнява върховната власт в страната до сключване на мирен договор и според предложението на Москва е поставен под ръководството на съветското военно Главно командване. (120)

Съюзниците настояват и за незабавно освобождаване на окупираните земи в Беломорието и Македония. В отговор в меморандум от 30 септември до трите Велики сили българското правителство изразява съгласието си, като уточнява, че оттеглянето на армията и предаването на властта е желателно да станат тогава, когато нова администрация под съюзнически контрол е готова да я поеме, поради реалната опасност от възникване на анархия и размирици при прибързано изтегляне на окупационните части. (121) Присъствието на българската армия следва да бъде сведено до необходимото за водене на войната срещу Райха, без да бъдат поемани каквито и да било други функции. Страната се задължава незабавно да изтегли от новите територии и всички свои поданици, които са били такива към 1 януари 1941 г. (122)